

II SIMPOSI SOBRE L'ENSENYAMENT
DE LA LLENGUA I LA LITERATURA CATALANES

AMANDA ULLDEMOLINS SUBIRATS
Universitat Autònoma de Barcelona
amanda.ulldemolins@gmail.com

Amb el títol «Quin futur volem? Perspectives i propostes» el dia 11 d'octubre de 2013 va tindre lloc, a la Sala Prat de la Riba de l'Institut d'Estudis Catalans, el II Simposi sobre l'ensenyament de la llengua i la literatura catalanes a la secundària i a la universitat, organitzat pel Departament de Filologia Catalana de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i per l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i coordinat per Daniel Casals i Francesc Foguet. En aquesta segona edició, englobada en el marc de la commemoració del centenari de les *Normes ortogràfiques*, es volia reflexionar sobre les perspectives de futur en l'ensenyament en una hipotètica Catalunya independent. Els temes que es van debatre es van estructurar en tres eixos: 1) la comparació de legislacions estatals sobre l'ensenyament de la llengua i la literatura; 2) la proposta de currículums educatius de països propers que servisquen de referència i 3) el suggeriment de paradigmes metodològics docents tant en llengua com en literatura.

En la conferència inaugural, titulada «*Que escampi el seu perfum!* La llengua com a jardí de delícies», Narcís Comadira va cavil·lar, a partir d'un text digne de ser recordat, sobre la llengua i la literatura, íntimament lligades, i es va servir de la imatge de la gramàtica com a jardí per mostrar com hauria de ser l'ensenyament de la llengua. Així, segons el poeta, cal introduir els alumnes dins aquest verger meravellós mitjançant la lectura, l'únic vehicle possible, i deixar que aquesta escampe el seu perfum.

El tret de sortida a les ponències el va donar Eva Pons, professora de Dret Constitucional a la Universitat de Barcelona (UB) i experta en dret lingüístic, amb la interessant i necessària conferència «Aspectes jurídics de l'ordenació curricular de la llengua literatura», en què va exposar els models lingüístics dels currículums educatius de Suïssa, Finlàndia, Bèlgica i l'Estat espanyol. En aquest darrer territori, l'actuació jurídica se situa en una línia mitjana de centralització ja que només reconeix una llengua oficial que comparteix cooficialitat segons la comunitat autònoma que siga i provoca, també, una tensió de competències a l'hora de crear el currículum educatiu, a causa de la manca de poder d'actuació de les comunitats.

La conferència següent, «El currículum de literatura. Del batxillerat a la universitat», va anar a càrrec de Pere Martí, catedràtic de llengua i literatura a l'en-

senyament secundari obligatori (ESO) i expert en literatura infantil i juvenil, i de Jaume Aulet, professor de la UAB i excoordinador de les proves d'accés a la universitat (PAU).

Martí va explicar que, amb el pas dels anys, el que ha canviat no ha estat el currículum de llengua i literatura a l'ESO i el Batxillerat, sinó la seua aplicació. Aulet, per la seua banda, va posar sobre la taula tres fets que poden connectar l'ESO i la universitat. Primerament, va plantejar un canvi en el model de les PAU en què la presència de la literatura en la prova comuna és irrisòria. Pel que fa al màster de Formació de Professorat d'Educació Secundària, va alertar, com ja han anat apuntant molts alumnes, que s'hi ensenyen coses poc útils i inadequades, amb un llenguatge pseudopedagògic que resulta costós per a l'alumne i per a la universitat pel temps que s'hi ha d'invertir. En darrer terme, va exposar la problemàtica que representa el pas dels estudis de llicenciatura als de grau i el *boom* dels graus combinats, en què, a causa de l'heterogeneïtat dels interessos dels estudiants, s'ha hagut de reduir el nivell d'exigència i convertir primer en un curs d'orientació. Així —va concloure—, els alumnes arriben als màsters amb poca preparació acadèmica i amb mancances metodològiques.

Tot seguit, Jordi Ginebra, professor de la Universitat Rovira i Virgili, va ser l'encarregat de presentar la Coordinadora d'Estudis Universitaris de Filologia Catalana, des de la qual es vol impulsar, difondre i prestigiar els estudis de llengua i literatura catalanes.

Després d'una pausa, la jornada va continuar amb Gràcia Jiménez, membre d'Escola Valenciana i professora de secundària, amb «La situació del català a l'ensenyament secundari al País Valencià. Balanç i prospectiva», que ens va permetre conèixer de primera mà la polièdrica situació actual del món educatiu al País Valencià. En primer lloc, va explicar que la Llei 4/1983, de 23 de novembre, d'Ús i Ensenyament del Valencià consagra la dualitat del territori dividint la zona històricament castellanoparlant —l'interior— de la zona catalanoparlant —el litoral—, atès que suprimeix l'obligació de cursar el valencià en les poblacions on no és històricament parlat. La controvèrsia naix quan, en la zona del litoral, si es demana, hi ha l'opció de no rebre cap matèria en català. Des de l'arribada del Partit Popular a les Corts Valencianes el 1995, la presència del valencià a les aules s'ha anat reduint per mitjà d'actuacions com el Decret Plurilingüe 27/2012, de 3 d'agost, del Consell, pel qual es regula el plurilingüisme en l'ensenyança no universitària al País Valencià, que proposa el català, el castellà i l'anglès com a llengües vehiculars a l'escola, en les mateixes condicions, des de l'Educació Infantil. Pel que fa als programes plurilingües vigents, es creen dos programes lingüístics progressius, un model que assegura la destrucció per zones de predomini lingüístic que va establir la llei del 1983. Així, és el Projecte Lingüístic del Centre, en cada cas, el que determina la llengua en què s'impartiran les assignatures. Tot i això, el futur, l'escletxa de la llei, és la universitat, un àmbit que no està regulat i que, en paraules de Jiménez, s'ha de convertir en el puntal del català al País Valencià.

La ponència següent, «La llengua a l'Educació secundària: reflexions i propostes», va anar a càrrec de Montserrat Vilà i Xavier Fontich, professors de la UAB, que van desgranar vuit punts sobre què suposa l'aprenentatge de llengües dins l'aula. Cal tindre present la dimensió social de la llengua, la gramàtica, el currículum educatiu, la pràctica reflexiva, és a dir, compartir el coneixement del docent amb els alumnes, l'organització de l'aula, els materials, el procés cognitiu i, finalment, les emocions, és a dir, la motivació dels estudiants.

Margalida Pons, professora de la Universitat de les Illes Balears (UIB), amb la intervenció titulada «De l'habilitat lectora a la cultura lletrada: reflexions sobre l'aplicabilitat d'un model competencial progressiu als estudis literaris», va presentar algunes de les reticències freqüents que suscita l'ensenyament per competències i va intentar esvaïr-ne els dubtes. Així, va explicar que les competències generen individus aptes i competitius al mercat laboral, però el camp literari, en canvi, es regeix per unes regles pròpies, per uns valors no econòmics, el reconeixement dels quals li atorguen, a la literatura, els seus iguals. Segons Pons, ens hem de plantejar si volem ensenyar literatura o ensenyar en la literatura. El capital cultural —va concloure— és més important al camp literari que a l'educatiu.

En la taula redona «Quin futur tenim a Europa?», moderada per Josep Martines, membre de l'IEC i professor de la Universitat d'Alacant (UA), els ponents havien de contestar tres qüestions: 1) quins canvis creien que hi hauria en l'ensenyament de la llengua i la literatura catalanes en una Catalunya independent; 2) quin estatut pensaven que hauria de tindre el català en aquest estat i, 3) quina repercussió tindria en la resta de Països Catalans. Albert Bastardas, professor de la UB, va exposar que cal tindre en compte l'alt grau d'ús del castellà a casa nostra i preguntar-se de quin estatus hauria de gaudir dins el nou estat. Per una banda —va explicar—, el català està infravalorat respecte al castellà i, com a comunitat, tenim por que el bilingüisme oficial ens porte a la substitució definitiva. No obstant això, va apuntar, com era necessari, que cal saber que les causes de la substitució no són les mateixes que les del bilingüisme i que, actualment, hi ha moltes comunitats plurilingües on s'ha conciliat el poliglòtisme individual. De fet, va insistir, molt encertadament, en la idea que el pal de paller és la llengua comuna, d'interrelació, que en aquest cas ha de ser el català, perquè és la llengua legítima per fer aquest paper.

A continuació, Rosa Calafat, professora de la UIB, proposava mirar què tenim per després poder dir què volem ser. La primera pregunta la va contestar a partir d'una metodologia molt original, indicativa i interessant: va revisar els llibres de text de l'alumnat de tercer d'ESO per saber l'ús que es dona a les paraules *propi* i *nostre*, elements que creen, des de l'escola, un imaginari col·lectiu i que limiten geogràficament l'àmbit català. La conclusió final que va extraure és que hi ha una confusió entre els termes *país*, *regió* i *comunitat autònoma*. Així, pel que fa a la segona pregunta, segons Calafat l'estatus que hauria de tindre el català dependria de la capacitat com a país de construir models i imaginaris que contesten les preguntes *què* i *qui som* per encomanar-ho a tothom.

El següent a tindre el torn de paraula va ser Antoni Dalmases, professor de l'IES Pau Vila de Sabadell, que va reflexionar sobre el paper del mestre a l'aula, una figura que, per ell, és el veritable pilar de l'ensenyament. Defugint de teories va explicar que la faena d'un bon docent és ensenyar a llegir, escriure, parlar i pensar.

Per Damià Pons, professor de la UIB i membre de l'IEC, el règim lingüístic en un estat sobirà ha de tindre en compte la situació real de la llengua. Com va apuntar, actualment, el català és la llengua minoritzada i l'escola, per tant, hauria de tindre una funció revitalitzadora. Sobre aquesta qüestió, va apuntar que Catalunya, a diferència del País Valencià i de les Illes Balears, ha pogut fer el seu ordenament lingüístic a les aules i va denunciar la instrumentalització política de la presència de la llengua en el sistema educatiu per part del PP.

En darrer terme, Miquel Àngel Pradilla, professor de la Universitat Rovira i Virgili (URV) i membre de l'IEC, va plantejar, a propòsit de la primera pregunta, la creació d'un model de qualitat multilingüe, considerat com una peça més que porta a la normalitat lingüística. Pel que fa a la segona qüestió, i distanciant-se una mica de l'opinió dels seus companys, va afegir que el català ha de ser la llengua preminent en les institucions i en la comunicació intergrupala i que el castellà ha de tindre un reconeixement, ni que siga simbòlic, en la legislació, en la qual hi pot haver distribució de funcions entre totes dues llengües.

En la conferència de cloenda, Josep Maria Terricabras, catedràtic de filosofia a la Universitat de Girona (UdG) i membre de l'IEC, va parlar de la importància del llenguatge per a la comunicació i de les seues múltiples funcions en «Diguem el nom sense cap por», un elogi a tot allò que ens proporciona la llengua. Segons Terricabras, un parlar humà és humà només quan forma part d'una manera de viure.

La importància i l'interès d'aquest II Simposi sobre l'ensenyament de la llengua i la literatura catalanes s'entenen quan l'emmarquem dins de la realitat social, política i cultural que capitaneja el canvi de rumb català. Amb l'oportunitat de crear un estat amb les nostres pròpies regles naix la necessitat de decidir com volem que les noves generacions aprenguen, coneguen i estimen la llengua del país. Així, era el moment idoni per congregat els experts en la matèria, els que treballen dia a dia amb la llengua i amb la literatura des de l'institut i des de la universitat, per conèixer la situació educativa actual dels territoris dels Països Catalans i, amb la vista posada al futur però partint del present, proposar canvis i fixar models. Com va dir Comadira en la conferència inaugural, «no hem de dissociar mai la llengua de la vida, com més la coneixem, més som».

Les ponències del simposi es poden veure a la videoteca de l'IEC: videoteca.iec.cat/entrada.asp?v_id=423